

OPRACOWANIE PYTANIA

„Człowiek zlagrowany” jako ofiara zbrodniczego systemu. Omów zagadnienie na podstawie utworu *Proszę państwa do gazu* Tadeusza Borowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

LEKTURA BAZOWA

Tadeusz Borowski, *Proszę państwa do gazu*

EPOKA

Literatura II wojny światowej

ŹRÓDŁO

ustna.odrabiamy.pl

ZESKANUJ TELEFONEM ALBO KLIKNIJ

Kursy maturalne

Pakiet 10 kursów do matury 2027 od Odrabiamy.pl.

Przećwicz to pytanie

Darmowy symulator matury ustnej. Ocena wg kryteriów CKE.

Posłuchaj

Darmowy kurs z opracowaniem pytań jawnych 2027.

1 O co tak naprawdę pyta komisja

„Człowiek zlagrowany” to więzień, który przystosował się do reguł obozu koncentracyjnego: przyjął jego moralność, znieczulił się na śmierć i myśli głównie o przetrwaniu. Sedno tematu tkwi w słowie „ofiara”: Borowski pokazuje, że to system obozowy odczłowiecza, celowo zamieniając ofiary we współuczestników maszyny zagłady, więc ich zubożenie jest formą zbrodni popełnionej na nich samych.

człowiek zlagrowany	Więzień przystosowany do obozu (od niemieckiego Lager, czyli obóz): myśli kategoriami przetrwania, obojętnie na śmierć, uczestniczy w systemie, by żyć. Termin z języka Borowskiego, który komisja chce usłyszeć zdefiniowany.
ofiara	Najważniejsze słowo polecenia: zlagrowanie nie jest winą więźnia, lecz skutkiem tego, co mu zrobiono. Odpowiedź oskarżająca Tadek mija się z tematem.
zbrodniczy system	Mechanizm obozu: głód, strach, przywileje za współpracę, celowe wciąganie ofiar w obsługę zagłady. Komisja oczekuje, że nazwiesz te narzędzia, a nie tylko stwierdzisz, że obóz był zły.

KOMISJA CHCE USŁYSZEĆ

- ✓ Tezę o tym, na czym polega podwójna krzywda człowieka zlagrowanego i kogo Borowski oskarża.
- ✓ Trzy-cztery sceny z opowiadania czytane pod tezę: motywacja pójścia na rampę (jedzenie, buty), obsługa transportu z Sosnowca-Będzina, matka wypierająca się dziecka, wściekłość Tadek na ofiary i wyjaśnienie Henriego.
- ✓ Kontekst z innym świadectwem lub wiedzą o systemie oraz wniosek o zbrodniczości mechanizmu, który zamienia ofiary we współuczestników.

2 Co wziąć z lektury i jaki kontekst wybrać

Z LEKTURY BAZOWEJ

- Obóz przed rampą: więźniowie siedzą nago w barakach (odwszawianie), Tadek i Francuz Henri jedzą chleb, boczek i cebulę, a Henri tłumaczy, że dobrobyt obozu zależy od transportów. Punkt wyjścia: zlagrowanie widoczne w tym, że śmierć innych jest źródłem jedzenia i rozmawia się o niej jak o pogodzie.
- Wyjście na rampę: Tadek idzie po raz pierwszy z komandem Kanada, bo chce zdobyć buty i jedzenie; na rampie stoją esesmani, nadjeżdżają wagony z Sosnowca-Będzina, a więźniowie mają rozładować ludzi i ich rzeczy. System stawia stawkę: współudział w zagładzie w zamian za szansę przetrwania.
- Rozładunek: więźniowie wynoszą z wagonów zadeptane niemowlęta i trupy, kierują ludzi do ciężarówek, zbierają walizki, jedzenie i złoto; Tadek dostaje mdłości, ale musi pracować. Machina zagłady obsługiwana przez ofiary – najkonkretniejszy obraz zbrodniczego systemu.
- Matka i dziecko: młoda kobieta ucieka od biegnącego za nią dziecka, żeby trafić do grupy zdolnych do pracy, a więzień Andrej, marynarz z Sewastopola, bije ją i wrzuca na ciężarówkę razem z dzieckiem; esesman chwali go słowem gut. Odwrócenie odruchów: matka wypiera się dziecka, ofiara karze ofiarę, oprawca aprobeuje.
- Wściekłość na ofiary: Tadek wyznaje Henriemu, że czuje złość nie na Niemców, lecz na ludzi idących do gazu, i chce ich bić; Henri odpowiada, że to normalne, przewidziane i obliczone – rampa męczy, a złość najłatwiej wyładować na słabszym. Klucz do tematu: odwrócenie moralności jest zaplanowaną częścią systemu.
- Zakończenie (opcjonalnie): po odjeździe ostatnich ciężarówek więźniowie wracają z łupem, a narrator stwierdza, że obóz będzie przez kilka dni mówić o transporcie Sosnowiec-Będzin, bo był to dobry, bogaty transport. Ostatnie zdanie jako wyrok: ludzie zostali policzeni w chlebie i butach.

LITERACKI

POLECANY

Inny świat, Gustaw Herling-Grudziński

Autor opisuje sowiecki łagier w Jercowie, gdzie głód i praca ponad siły również produkują ludzi zlagrowanych, ale pokazuje też Kostylewa i innych, którzy ocalają resztki godności; w epilogu odmawia „zrozumienia” byłemu więźniowi, który doniósł na współwięźniów, by przeżyć. Polemika z Borowskim: system jest równie zbrodniczy, lecz Grudziński wierzy, że człowiek może odmówić jego prawom.

BIOGRAFICZNY

Tadeusz Borowski jako więzień Auschwitz i Dachau (1943–1945)

Borowski trafił do Auschwitz w 1943 roku, pracował między innymi jako flegler, czyli sanitariusz, i przeszedł ewakuację do Dachau; po wojnie pisał o obozie w pierwszej osobie, celowo nie oddzielając siebie od zlagrowanych. Kontekst wyjaśnia, dlaczego oskarżenie systemu ma u niego formę bezlitosnego świadectwa od środka, bez wybielania własnej roli.

LITERACKI

Medaliony, Zofia Nałkowska

Zbiór krótkich reportaży o zbrodniach niemieckich z mottem „Ludzie ludziom zgotowali ten los”; w opowiadaniach takich jak *Profesor Spanner* czy *Kobieta cmentarna* świadkowie mówią o zagładzie językiem beznamiętnym, zwykłym. Wspólna z Borowskim metoda: oskarżenie systemu przez sprawozdawczość i pokazanie, że zbrodnia zaraża także ofiary i świadków.

3 Mapa wypowiedzi

- 1 Teza: człowiek zlagrowany jest podwójną ofiarą systemu – odebrano mu nie tylko wolność, lecz także moralność i zdolność współczucia.
- 2 Praca na rampie: mechanizm wciągania więźniów w maszynę zagłady w zamian za szansę przetrwania.
- 3 Znieczulenie i odwrócenie wartości: obojętność wobec śmierci, złość na ofiary zamiast na oprawców.
- 4 Behawiorystyczna narracja Borowskiego jako oskarżenie systemu, nie więźniów.
- 5 Kontekst z *Innego świata*: łagry sowieckie i spór o to, czy w warunkach skrajnych da się ocalić człowieczeństwo – wniosek o zbrodniczości obu totalitaryzmów.